

Zülfü ADIGÜZƏLOV - 100

Böyük sənətkar mənəviyyatımızda yaşayır

Şahnəzər HÜSEYNOV

Hər bir xalqın özünəməxsus, spesifik musiqi mədəniyyətinin təməl qatları vardır. Azərbaycan xalqının bütövlükdə musiqi dünyasının zəminində hətta onun hüdudlarından kənarda da intişar tapmış "xalq dühasının ən parlaq yaradıcılıq məhsulu", onun "musiqi dilinin... lüğət fondu" (Əfrasiyab Bədəlbəyli) olan muğamat fenomenini dayanır. Mənəvi aləminizin bu musiqi kökümüzün həmişə pöhrələnən və yaşıl olan təzahürləri nəinki xalq mahnularında, təsniflərdə, aşiq havalarında və rəqlərdə ifadə tapır, eyni zamanda peşəkar bəstəkar yaradıcılığına güclü təsir edən güclü ilham mənbəyi olur.

Mələmdür ki, bəstəkarın hər hansı bir əsəri uzun müddət ifa edilməyə də, onun nə vaxt və haradaca səslənməsi perspektivi həmişə qalır. Bunun üçün dünya musiqi aləmi və eləcə də hər bir milli bəstəkar statik not sisteminə borcludur.

Lakin milli xalq musiqimizin özünəməxsus ifa dinamikliyinə və improvizasiya imkanlarına malik olan muğamların milli-xəljəi özəlliyini not sistemi ilə adekvat saxlamaq olarmı? Əlbəttə, yox.

Çünki xalq musiqisinin əsasən şifahi önənəli funksional mahiyyətini özündə ehtiva edən muğamat kimi mənəvi bir fenomenini nota köçürmək onun ifa məsləmlərindən uzaq olan formal-statik müdərəcəsini tarixən saxlaya bilər, lakin canlı sənət təlqinini verə bilməz.

Xalq musiqimizin bazisini təşkil edən muğamatın varlığına xalqın özünə təkrar-təkrar təlqin edən və bununla da onun həmişəyaşarlığını və həmişəyaşılığını təmin edən muğamatçı-xanəndə zümresinin misilsiz tarixi rolu vardır.

Azərbaycanın görkəmli muğam ifaçı-sənətkarı, xalq musiqi mədəniyyətini öz səsi, öz avazı və öz dəst-xəttilə yaşadən Zülfü Adıgözəlov bu tarixi-tipoloji zümrənin ən parlaq nümayəndələrindən biri olmuşdur. Mehç Z. Adıgözəlov kimi sənətkarların timsalında Azərbaycan milli muğam ifaçılığı özünün tipik yaşarlıq mövcudluğunu tapmış, məhz belə xalq xanəndələr özlərinin ifa yaradıcılığında başqaları üçün, estetik anlayışla desək, mimesis məktəbini, yeni təqlid olunma nümunələrini yaratmış və eyni zamanda muğamlarımızın tükenməz improvizasiya və ifa interpretasiyası imkanları ilə zənginliyini sübut etmişlər.

Muğamın xanəndə təfsirində xalqın estetik zövqünə təsir dairəsində qorunub saxlanması və onun hər bir novator ştrixlərlə zənginləşdirilməsinin "Rast", "Şur", "Segah-zabul", "Mahur-hindi", "Hümayun" və s. Z. Adıgözəlova məxsus ifa təzahürlərinin estetik təlqini təsadüfi deyildir ki, muğamdan şəriştəli xəbərdar olanlar olanların yaddaşında məşhur, istedadlı xanəndənin adı ilə təşbihə gətirilir: "Zülfü rasti", "Zülfü şuru", "Zülfü segah-zabulu", "Zülfü mahur-hindi", "Zülfü hümayunu" və s.

Bu cür ifaçılıq metaforaları hər xanəndəyə qismət olmayır. Belə təşbih-qiyəmətlər yalnız sənət korifeylərinə aid edilir.

Z. Adıgözəlov da məhz korifey siqləti xanəndə zümresini yaranarlardan olmuşdur. Təbii ki, bələlərini barmaqla saymaq olar, çünki onlar muğam ifaçılığının tipologiyasını hazırlamışlar. Məhz bu məniqə uyğun olaraq muğamın tədrisində belə sənətkarların ifa mədəniyyətinin bənzərsiz əlamətləri xüsusi vurğulanır.

Z. Adıgözəlovun muğamat ustası kimi ifaçılıq mədəniyyətinə gətirdiyi önənəçlik və novatorluq cizgi və ştrixlərinin istər sənətsünəşliq, istərsə də kulturoloji baxımlardan seçiyələndirilməsi zərurəti günün aktual tədqiqat problemlərindədir. Çünki "Zülfü Adıgözəlov fenomeni"nin həmişəyaşarlığı sirləri bu gün kulturoloji meyarlardan işıqlanmalıdır.

Azərbaycan muğam ifaçılığının xanəndə təfsirinin



Z.Adıgözəlovun sənət şəxsiyyəti statusu və musiqi mədəniyyətimizin neinki emosional-psixoloji, eyni zamanda rəşional çatlarında yaşamasının reallığı bu gün öz aktuallığı ilə marağ doğurur.

Z.Adıgözəlovun anadan olmasının 100 illiyi ilə Bakının Nardaran qəsəbəsində və S.Hacıbəyov adına Sumqayıt musiqi texnikumunda bu günlərdə xatirə tədbirlərinin keçirilməsi muğamsevərlərin yaddaşında xanəndənin sənətinə dərin rəğbət və hörmətin bariz rəal təzahürü kimi səciyyələndirilməsidir.

Nardaran qəsəbəsində keçirilən xatirə tədbirinin özünəməxsus əlaməti vardır: muğam sənətinin sərrafi olan bu qəsəbə sakinləri tarixən hər xanəndəni toy və digər şənlik məclislərinə dəvət etməzlər; Z.Adıgözəlov bu qəsəbənin muğamsevərlərinin estetik zövqlərini oxşayan nadir xanəndələrdən olmuşdur.

Xatirə tədbirə Azteleadionun direktoru Rafiq Haşimovun aparıcılığı ilə respublika televiziyası ilə də göstərilmişdir. Tədbirdə respublikanın xalq artisti Əlibaba Məmmədov klassik muğam ustası Z.Adıgözəlovun ifaçılıq məktəbinin xüsusiyyətlərini və onun məktəbinin Əbülfət Əliyev, Hacıbaba Hüseynov, İldırım Həsənov və b. davamçılarını xüsusi vurğuladı. Xanəndə Telet Qasimov XX əsrdə muğam ifaçıları kimi üç böyük xanəndənin Seyid Şuşinski, Xan Şuşinski və Zülfi Adıgözəlovu xatırladı.

Nardaran ağsaqqalları Hacı Zəki və Arif Muxtaroğlu xatirələr söylədilər. Nardaranlı, respublikanın əməkdar artisti Məmmədbağır Bağırov böyük xanəndə haqqında uşaqlıq xatirələrini danışdı, onun "şikəstəyi-fars" muğamının ifa variantını təsirli bir ovqatla yamsıladı.

Tarix elmləri doktoru, Sovet İttifaqı qəhrəmanı

Məzahir Abbasov xatirələrindən danışdı.

Sənətsünaslıq doktoru E.Babayev, xalq artisti C.Əkberov, Həkim Qəni, xalq artisti A.Qasimov və V.Abdullayev, tarzən S.İbrahimov, sənətsünaslıq doktoru R.Zöhrabov, sazəndə dəstələri (M.Müslimov, F.Dadaşov, N.Abdullayev və M.N.Əsədullayev) tədbirin fəal iştirakçıları kimi çıxış edirlər.

Sumqayıtda S.Hacıbəyov adına musiqi texnikumunun direktoru Malik Quliyev və şəhər icra hakiiyyətinin başçısı Şakir Aşısoyov fəal iştirakı ilə keçirilən tədbirdə respublikanın adlı-sanlı sənət adamları, musiqiçilər, bəstəkarlar Z.Adıgözəlovun haqqında öz ürək sözlərini söylədilər. Respublikanın xalq artistləri R.Mustafayev, Arif Babayev, Nəriman Əzimov, əməkdar artist M.B.Bağırov, müğənni Aygün Hübətova Z.Adıgözəlovun yubileyi ilə bağlı çıxış və ifalarında onun sənətinə yüksək qiymətləndirdilər. Ağsaqqallardan Zülfi kişi, Saray və Corat kəndlərinin sakinləri xanəndə haqqında xatirələrini söylədilər.

Böyük xanəndemiz Z.Adıgözəlov xatirə və yaddaşlarda yaşayır. Çünki böyük sənətkarlar mənəvi baxımdan heç vaxt ölmürlər.